

Hans Schnitzler

Wij zijn de junkies van Facebook, Google en Twitter

In zijn cultuurpessimistische boek *Het digitale proletariaat* wijst filosoof Hans Schnitzler op de grote gevaren van de 'dataficering' van onze samenleving, aangevuurd door de internetbedrijven uit Silicon Valley. Als we niet oppassen lopen we straks aan een digitale leiband en komt ook ons binnenleven binnen het bereik van de algoritmes van het bedrijfsleven.

▲ Jurgen Tiekstra ● Michiel van Nieuwkerk

Het is een schot-schrift, een pamflet: filosoof Hans Schnitzler schreef eerder dit jaar het boek *Het digitale proletariaat*, dat leest als een verbeterd waarschuwing tegen de gevaren van de digitalisering van de samenleving. Om zijn aanzegging kracht bij te zetten, hanteert hij welbewust een hyperbolische schrijfstijl. Hij heeft het over de 'industrialisatie van ons hele bewustzijn'. Het kapitalisme heeft 'zijn werkterrein verlegd naar de menselijke ziel'.

„Denken is de moed om te wanhopigen”, schetst Schnitzler zijn aanpak. Hij zit in de keuken van zijn woonboot in Amsterdam, die af en toe meedeint op de golven van de Amstel. „Ik ervaar in mijn denken en in de wijze waarop de digitalisering gestalte krijgt een zekere wanhoop. En die wanhoop vraagt om een enigszins hyperbolische stijl. De hyperbool is een krachtig middel om als geëngageerd filosoof dingen over het voetlicht te krijgen. We leven in een tijd waarin grote thema's op het spel staan, en dat vraagt om grote woorden.”

Hans Schnitzler is een oud-docent geschiedenis, afwisselend levend in Barcelona en Amsterdam, die een paar jaar geleden een ommezwaai aan zijn leven gaf door uit het onderwijs te stappen en filosofie te gaan studeren. De 'dataficering en algoritmificering' van ons leven is het eerste grote thema dat hij bij de horens pakt en op de grond wil dwingen.

Hij voelt daarin een grote urgentie. Grootste mikpunt van zijn wantrouwen is Silicon Valley, de streek aan de westkust van Amerika waar zoveel bepalende internetbedrijven gevestigd zijn. Zijn grote zorg zijn de verstrekende gevolgen van de „commerciële uitbuiting van onze

data”. Elke internetgebruiker laat een dataspoor achter dat door bedrijven als Google en Facebook dankbaar opgeveegd wordt. Die bedrijfsmatige verzothed op data begon relatief onschuldig, maar drijft uit tot een heuse dwingende macht, vreest Schnitzler. „Bedrijven willen heel graag ons gedrag voorspellen”, zegt hij. „Dat geeft inzicht in onze patronen, in de manier waarop we ons voortbewegen, waar onze voorkeuren naar uitgaan. Als ze dat inzicht hebben, kunnen ze meer gerichte reclames op ons afvuren. Maar dat zorgt er uiteindelijk ook voor dat bijvoorbeeld een zorgverzekeraar kan zeggen: u kunt een polis bij ons afsluiten, alleen moet u wel zoveel mogelijk data met ons delen. En die data moeten beantwoorden aan het vigerende gezondheidsbegrip. Je kunt voorzien dat dit soort bedrijven, met behulp van de technologie, zullen gaan bepalen hoe wij moeten leven.”

Flink gevulde beurs

„Google is geen zoekmachine, Google is een datahandelaar. De mensen daar worden echt gedreven door de ideologie dat dataficering onze wereld beter gaat maken: efficiënter, doelmatiger, transparanter. Dus in die zin denk ik dat de vrijheid om af te wijken, om ondoelmatig te leven, de vrijheid om een rondje te zijn in een vierkant gat, zoals de schrijver Aldous Huxley dat zo mooi verwoordt in zijn boek *Brave New World*, steeds kleiner gaat worden. Een autoverzekeraar kan je rijgedrag gaan monitoren: als jij niet rijdt op de manier waarop dat bedrijf denkt dat efficiënt en veilig is, dan ga je daarvoor betalen. Zodra jij gaat afwijken van een zekere norm, val je buiten de boot of moet je een flink gevulde beurs hebben om je dat te veroorloven.”

„Denk ook aan veiligheid. In

Non-fictie

Het digitale proletariaat

Hans Schnitzler

De Bezige Bij, € 16,90

mijn boek haal ik aan wat de socioloog Willem Schinkel 'prepressie' noemt: dat is een samentrekking van 'repressie' en 'preventie'. Data en algoritmes zijn steeds beter in staat om ons gedrag te voorspellen. Ze kunnen bij wijze van spreken al zien vóór jij een handeling in gang zet dat die handeling eraan zit te komen. Dat betekent dat jij door een aantal variabelen gezien kan worden als een potentieel terrorist, of een veiligheidsrisico. Dat kan betekenen dat je plotseling uit de rij wordt gehaald als jij op reis gaat. Er zijn al voorbeelden dat je een land als Amerika niet meer binnenkomt. Niemand weet precies op basis van welke gegevens dat gebeurt. En bovendien: als jij eenmaal in zo'n systeem zit, dan is het bijna onmogelijk om daar ooit uit te komen. Je wordt als het ware gepredestineerd.”

Cockpit

„Het is een beheerstechniek”, zegt Schnitzler. „Dat is de betekenis van een technocratie. Ik begrijp de verleiding voor politici goed: je kunt terrorisme veel efficiënter bestrijden als je kunt vertrouwen op data en algoritmen. Maar wat gebeurt er dan in feite: de hele sociaal-economische context, de reden waarom iemand overgaat tot het plegen van een aanslag, blijft buiten beschouwing. De hele normatieve kwestie wordt overbodig. Daarmee maken politici ook zichzelf overbodig en veranderen ze in heuse technocraten, die vanuit de cockpit sturen op basis van de data die tot hen komen.

Dat is overzichtelijk, maar doet geen recht aan de onvoorspelbaarheid en grilligheid van de werkelijkheid. Zodra je puur op data gaat sturen, zit je alleen maar naar de buitenkant te kijken, naar hoe gedrag zich toont. In die manier van denken zit een heel libertarische,

Curriculum vitae

Naam

Hans Schnitzler

Geboren

In 1968 in Den Haag

Opleidingen

Docentenopleiding Geschiedenis (HvA) Wijsbegeerte (VU)

Werk

Tot 2009

Werkzaam geweest als docent in het voortgezet en hoger beroepsonderwijs

2009

Na voltooiing van de studie wijsbegeerte (2009): essayist, publicist en twee jaar vaste columnist voor de Volkskrant

2015

Vanaf 2015 als leermeester betrokken bij de Bildung Academie in Amsterdam

sterk neoliberale tendens: in de zin dat je als individu allereerst zelf verantwoordelijk bent voor de wijze waarop je je leven inricht. Evenals in de zin dat je steeds minder overheidsmoeienis nodig zult hebben, maar alleen de data en algoritmes van bedrijven. Jij als individu kunt je gezondheid gaan monitoren, met al die handige fitness-apps die er zijn en nog komen. Als je dat niet doet en ziek wordt, heb je dat aan jezelf te wijten. Dan had je je persoonlijke data maar beter in de gaten moeten houden.”

Een ander punt is de vermenging van publiek en privé die het moderne, sociale internet met zich mee

